

Průzkumy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven 1998 - 2021

Vladana Pillerová, Vít Richter

Regionální funkce knihoven 2021

Pardubice

21. 10. 2021

Účast v průzkumu – květen 2021

Typ knihovny	Účastnilo se průzkumu	% z celku
Veřejné knihovny do 5 prac. míst	316	48 %
Veřejné knihovny více než 5 prac. míst	89	72 %
Krajské knihovny (včetně NK)	15	100 %
Ústřední specializované knihovny	4	80 %
Vysokoškolské knihovny	24	35 %
Knihovny ústavu AVČR nebo jiných v.ú.	30	51 %
Lékařské knihovny	24	21 %
Knihovny muzeí galerií	39	16 %
Jiné specializované	11	
Celkem	552	

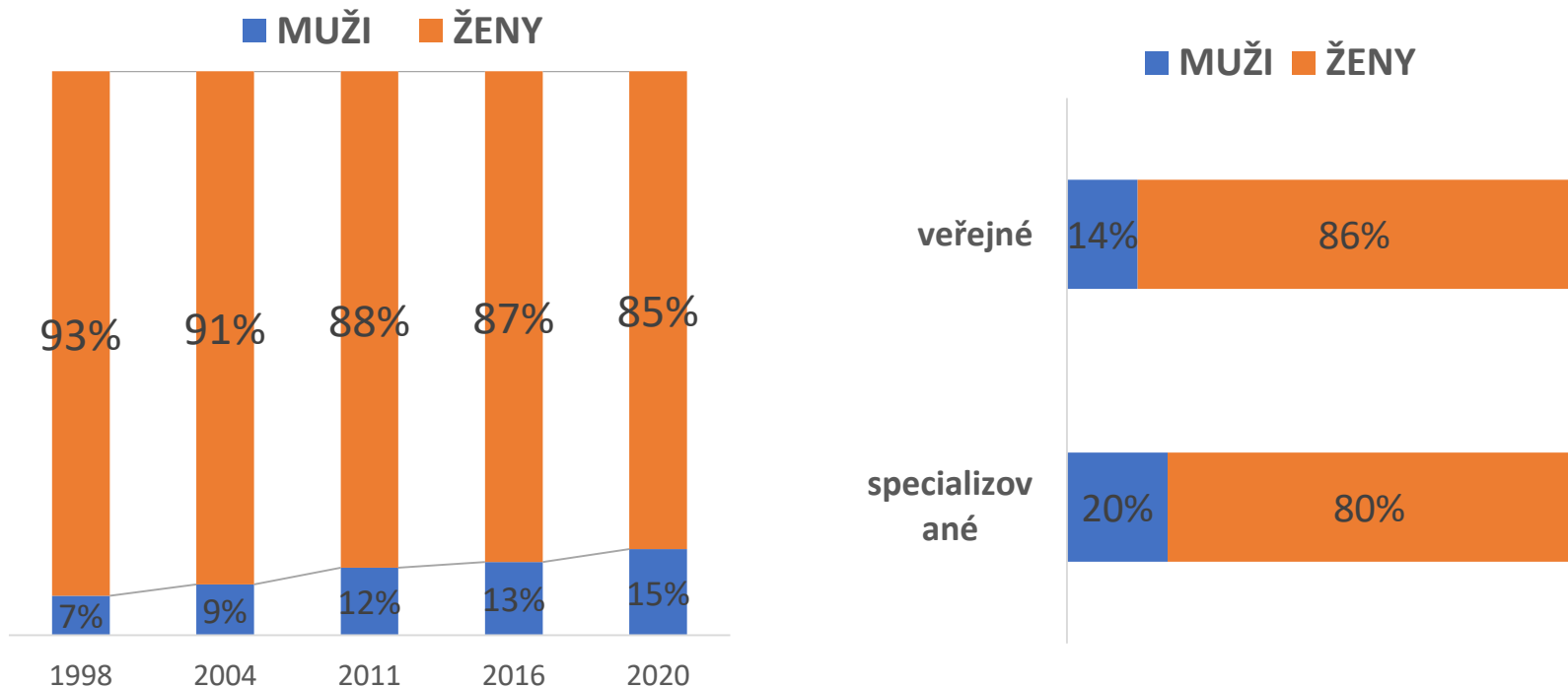
Předmětem šetření bylo 4 902 úvazků

- Předchozí průzkumy v letech: 1998, 2004, 2011, 2016
- Zachycuje cca 5 000 pracovních úvazků
- Nejlepší vypovídací schopnost pro oblast veřejných knihoven
- Platy, úvazky a některé jiné údaje se zjišťovaly za rok 2020

Kdo pracuje v knihovně?

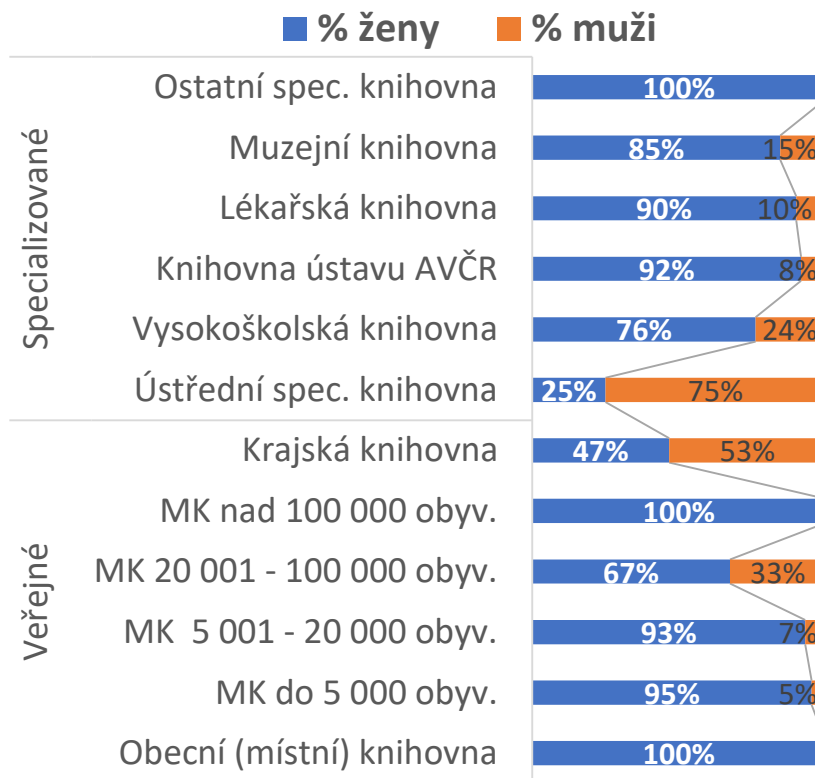
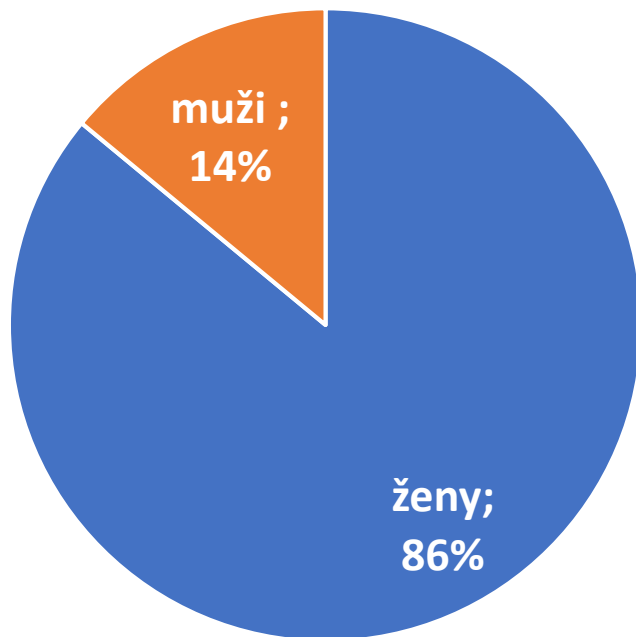

Genderového rozložení pracovníků knihoven

- Knihovnictví je výrazně ženským povoláním (85 % žen)
- Podíl mužů dlouhodobě roste, ale tempo růstu je mimořádně pomalé
- Podíl mužů je větší v specializovaných knihovnách (20 %)
- **Dopady: vysoký podíl žen klade vyšší požadavky na inovaci**

Genderové rozdělení ředitelů/vedoucích knihoven

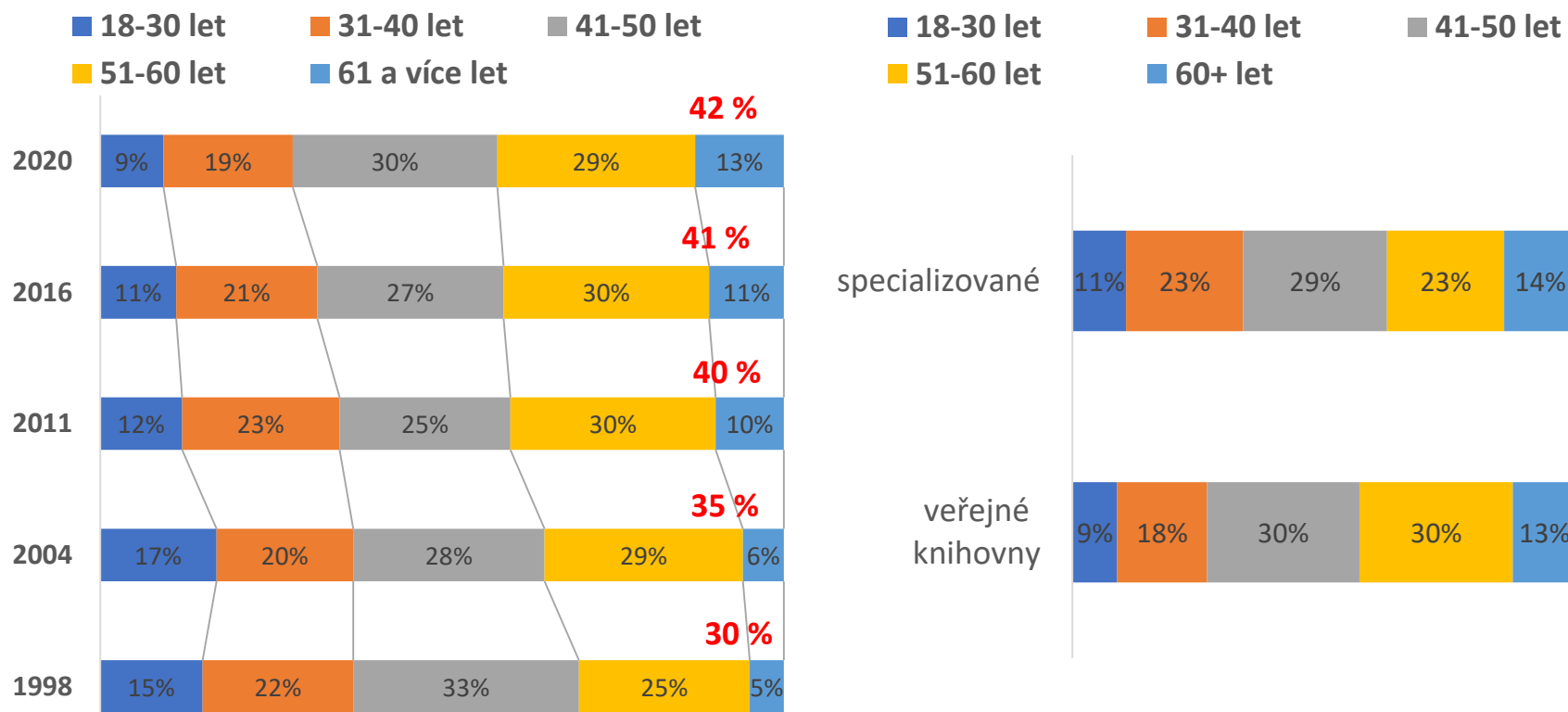

- V některých typech knihoven roste počet mužů na pozici ředitel, vedoucí knihovny
- Ústřední specializované knihovny (75 %), krajské knihovny (53 %), městské knihovny dvacet až stotisíc obyvatel (33 %), vysokoškolské knihovny (24 %)

Věková struktura

Věkové složení pracovníků knihoven

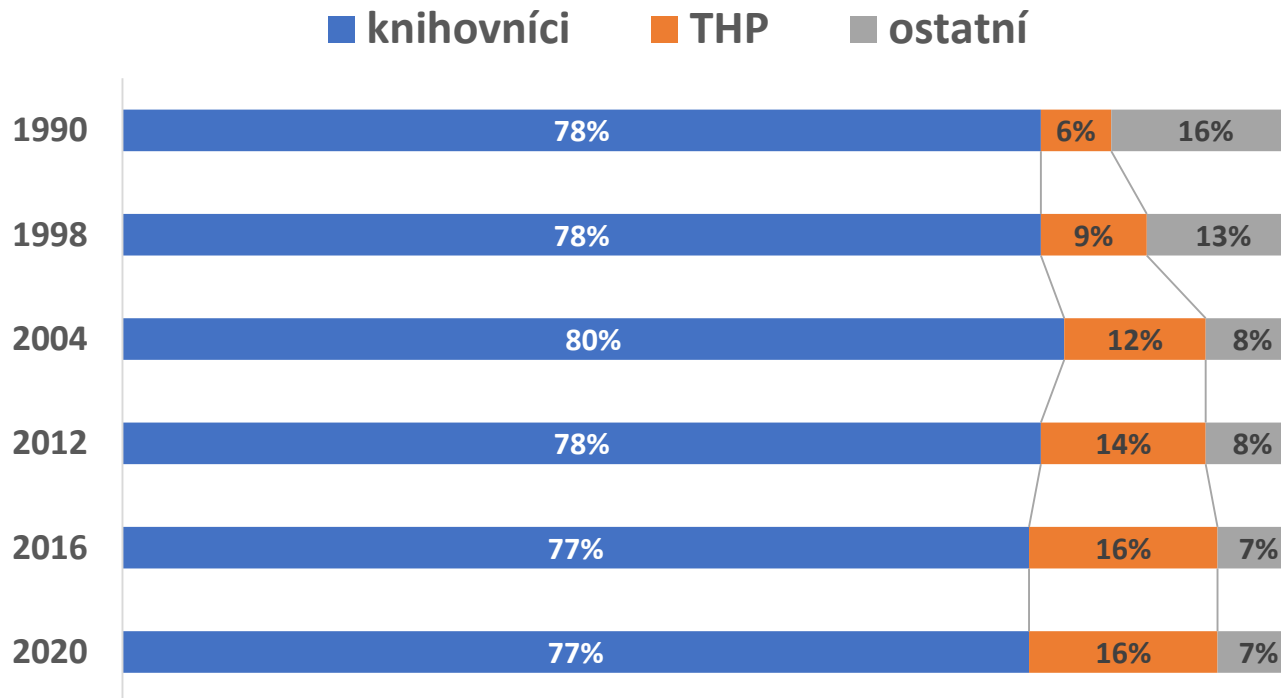

- Dlouhodobě se zvyšuje průměrný věk pracovníků knihoven
- Trvalé klesá podíl nejmladších kategorie pracovníků 18 až 30 let (9 =)
- Stoupá podíl kategorie 60 a více let (13 %)
- **Dopady: stárnutí pracovníků knihoven vyvolává silnější potřeby na inovaci vzdělávání**

Knihovníci a ostatní povolání v knihovnách

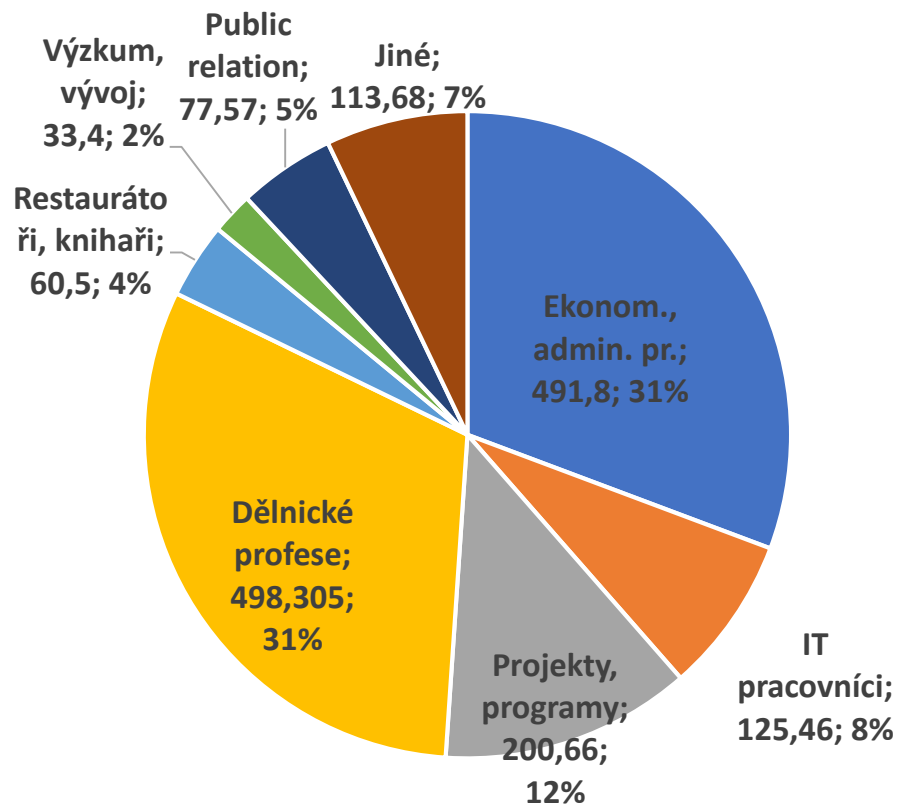

Vývoj profesní struktury zaměstnanců knihoven

-
- Proporce mezi počty úvazků knihovníků, ostatních odborných pracovníků a dělníků se v posledním období nemění (77 % - 16 % - 7 %)
 - Zatavil se pokles dělnických profesí (7 %)
 - U odborných pracovníků dochází ke změnám vnitřní struktury profesí/povolání

Profesní složení ostatních pracovníků 2020

	2020	2016
Ekonom., admin. pr.	31%	35%
IT pracovníci	8%	14%
Projekt, programy	13%	5%
Dělnické profese	31%	13%
Restaurátoři, kniháři	4%	5%
Výzkum, vývoj	2%	2%
Public relation	5%	7%
Jiné	7%	19%

Profesní složení ostatních pracovníků celkem 1601 úvazků

Veřejné

Úklízeč(ka)	393
Účetní	183
Produkční, programový a kulturně výchovný pracovník	97
Mzdový účetní	83
Správce informačních a komunikačních technologií	75
Pracovník vztahů k veřejnosti	44
Koordinační, projektový a programový pracovník	44
Technický pracovník	41
Knihář	35
Administrativní pracovník	35
Výzkumný a vývojový pracovník	30
Skladník	25

Specializované

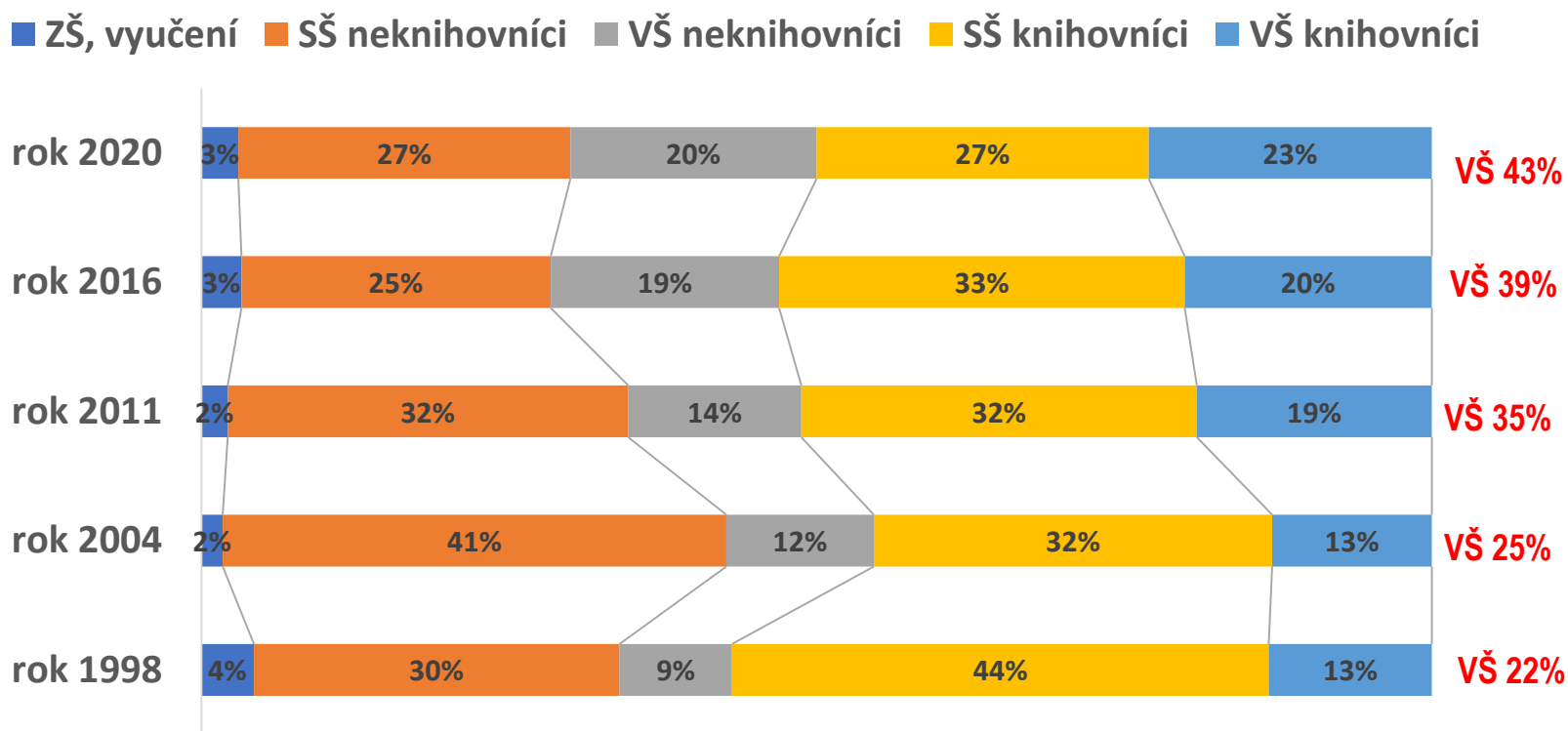
Správce informačních a komunikačních technologií	19,2
Koordinační, projektový a programový pracovník	17,3
Administrativní pracovník	16,1
Účetní	9,1
Pracovník vztahů k veřejnosti	5,7
Referent majetkové správy	5,5
Vývojový pracovník systému výpočetní techniky	5,0
Technický pracovník	4,7
Úklízeč(ka)	4,5
Mzdový účetní	4,5
Personalista	4,5
Knihář	4,0

- Obecně roste počet nových, vysoce kvalifikovaných povolání
- Změn profesní struktury odráží rostoucí trendy v oblasti IT, public relation a také s vazbou na rozšíření funkcí knihoven jako vzdělávacích, komunitních a kulturní center

Vzdělání knihovníků

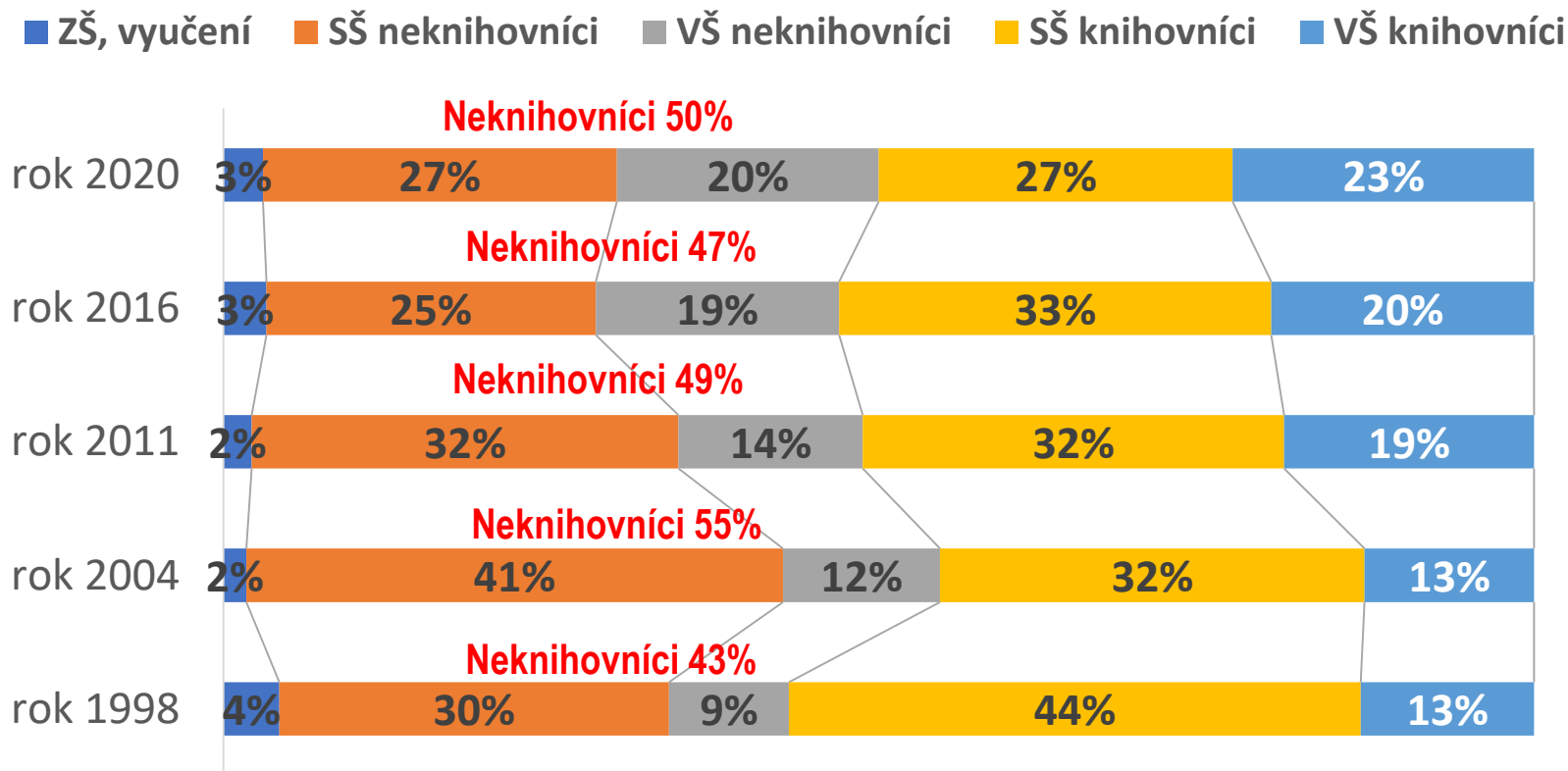

Vzdělání: knihovníci a neknihovníci - trendy %

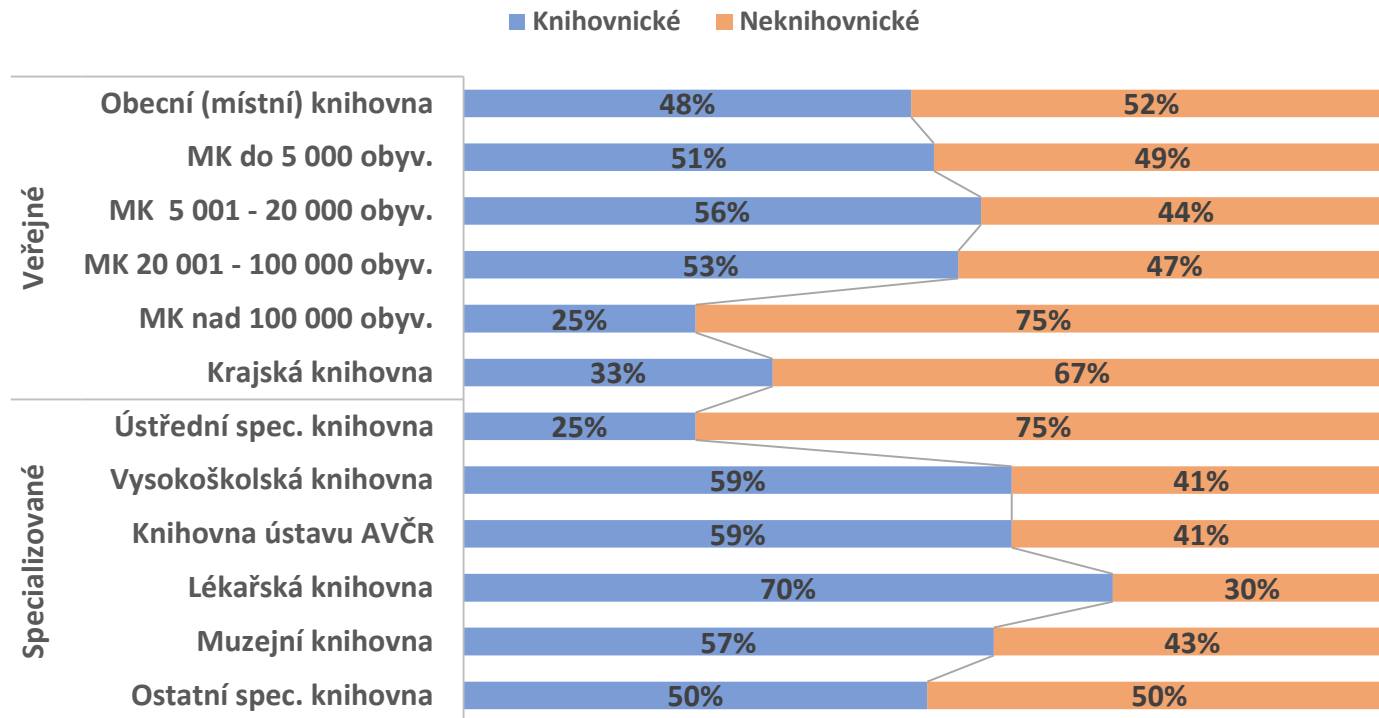
- Pozitivní trend: trvale roste podíl vysokoškolsky kvalifikovaných pracovníků v knihovnách
- Od roku 1998 se zdvojnásobil počet vysokoškoláků v knihovnách
- Mírně roste počet vysokoškoláků knihovníků (23 %)
- Nemění se podíl vysokoškoláku jiných profesí (20 %)
- **Dopady: zvýšené požadavky na rekvalifikaci**

Vzdělání: knihovníci a neknihovníci - trendy %

- Podíl knihovníků a neknihovníků se zatím stabilizoval na úrovni 50 %
- Roste počet vysokoškoláků knihovníků (23 %) (+3 %)
- Klesá počet středoškoláků knihovníků (27 %) (-6 %)
- **Dopady: zvýšené požadavky na rekvalifikaci**

Vzdělání: knihovníci a neknihovníci – ředitelé/vedoucí knihoven 2020

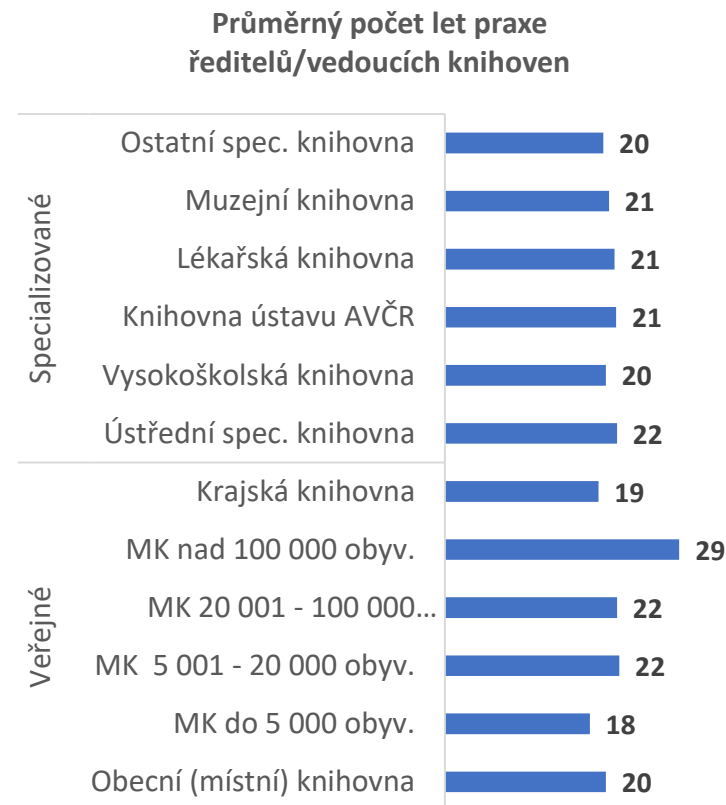
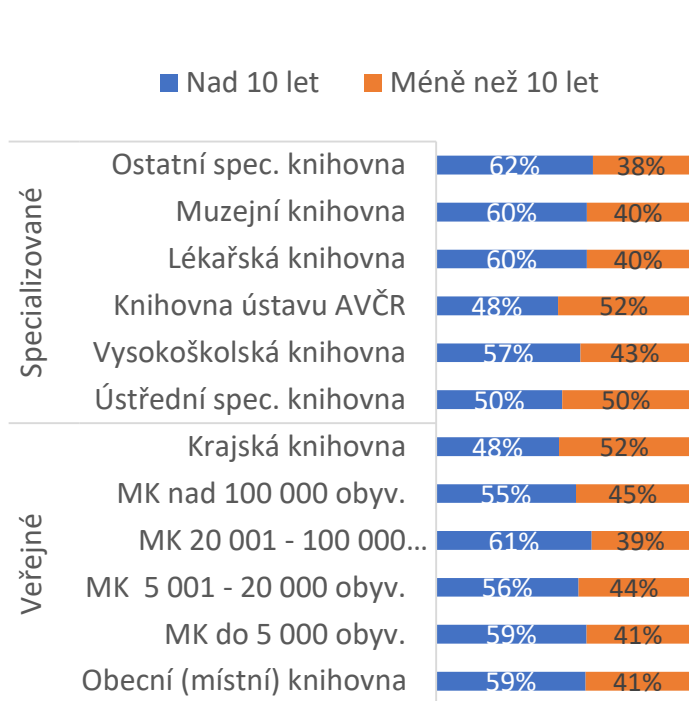

- Oborové zaměření ředitelů a vedoucích knihoven většinou kopíruje celkovou situaci
- Ve větších a specializovaných knihovnách jsou nejvyšší manažeři častěji muži
- **Zaměřit se na to, aby manažeři neknihovníci získali základní znalosti z knihovnictví**
- **Zaměřit se na to, aby manažeři získali znalosti a dovednosti nezbytné k řízení příspěvkové organizace či organizační složky**

Věrnost instituci

Pracovníci zaměstnaní v knihovně více než 10 let

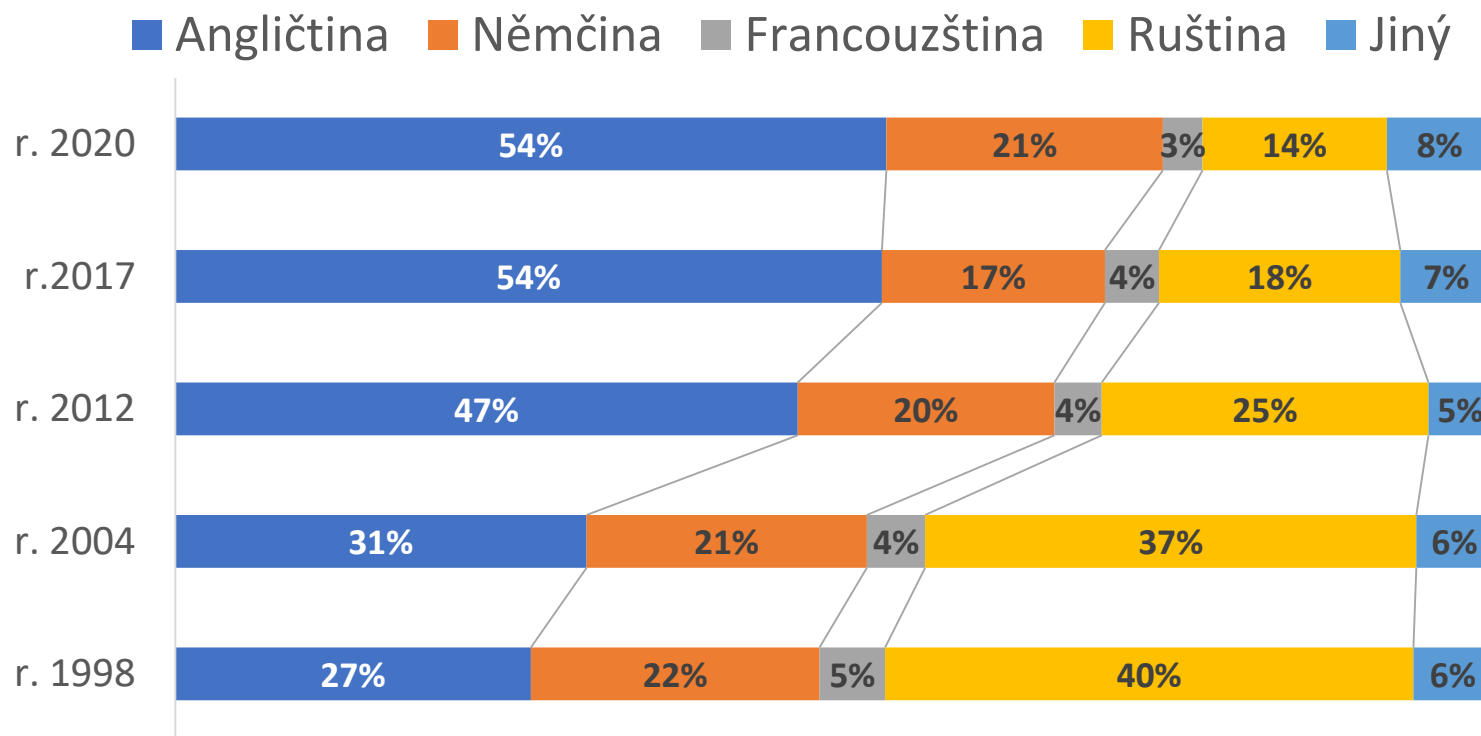

- Dlouhodobě roste podíl pracovníků, kteří působí v knihovně déle než 10 let
- Pracovníci knihoven vykazují stále zvyšující se stabilitu svého zaměstnání v knihovně
- **Dopady:**
 - **zvýšená potřeba inovace vzdělání**
 - **zvýšená tendence ke konzervatismu a neochotě měnit navyklé postupy**

Jazykové vybavení knihovníků

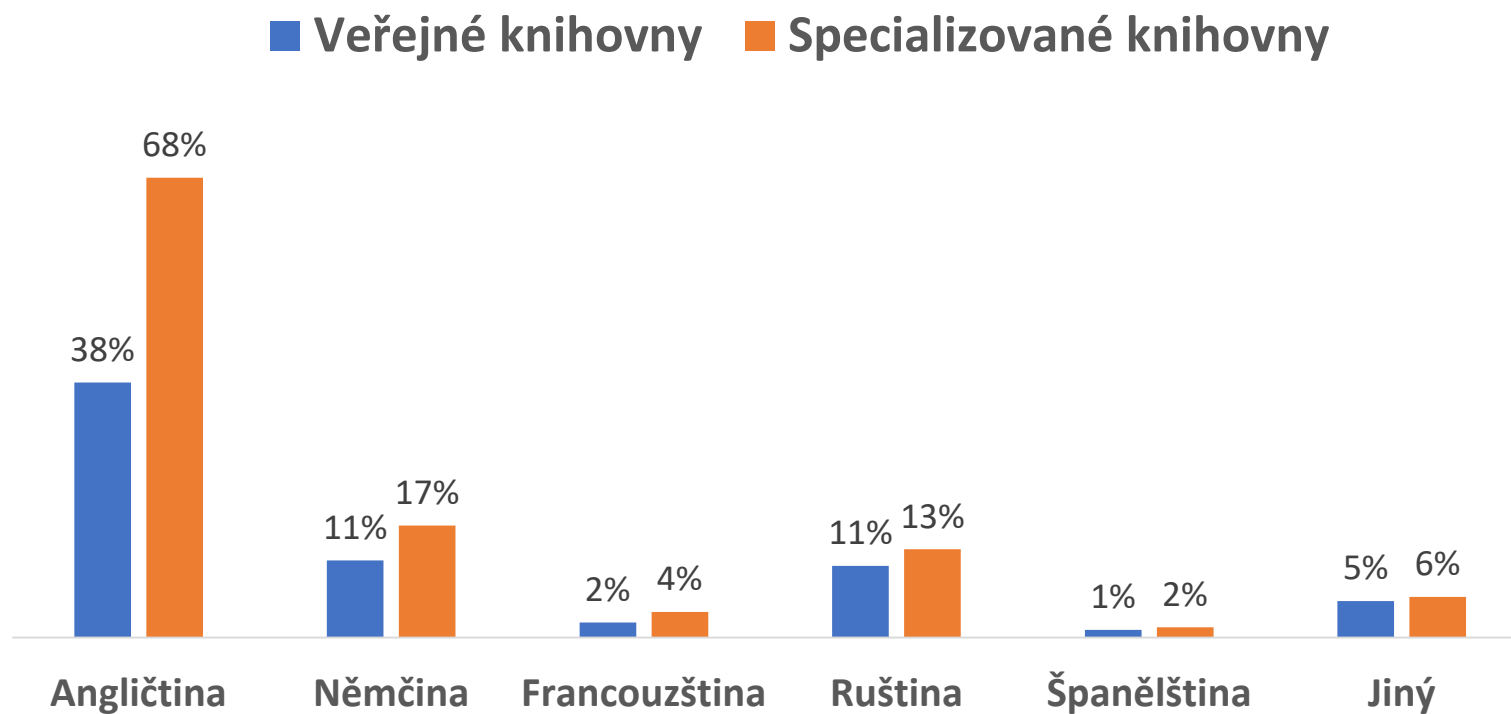

Jaké jazyky umí knihovníci v %

- Dlouhodobě stoupá podíl pracovníků se znalostí angličtiny (54 %)
- Dlouhodobě klesá podíl pracovníků se znalostí ruštiny (8 %)

Znalost cizích jazyků

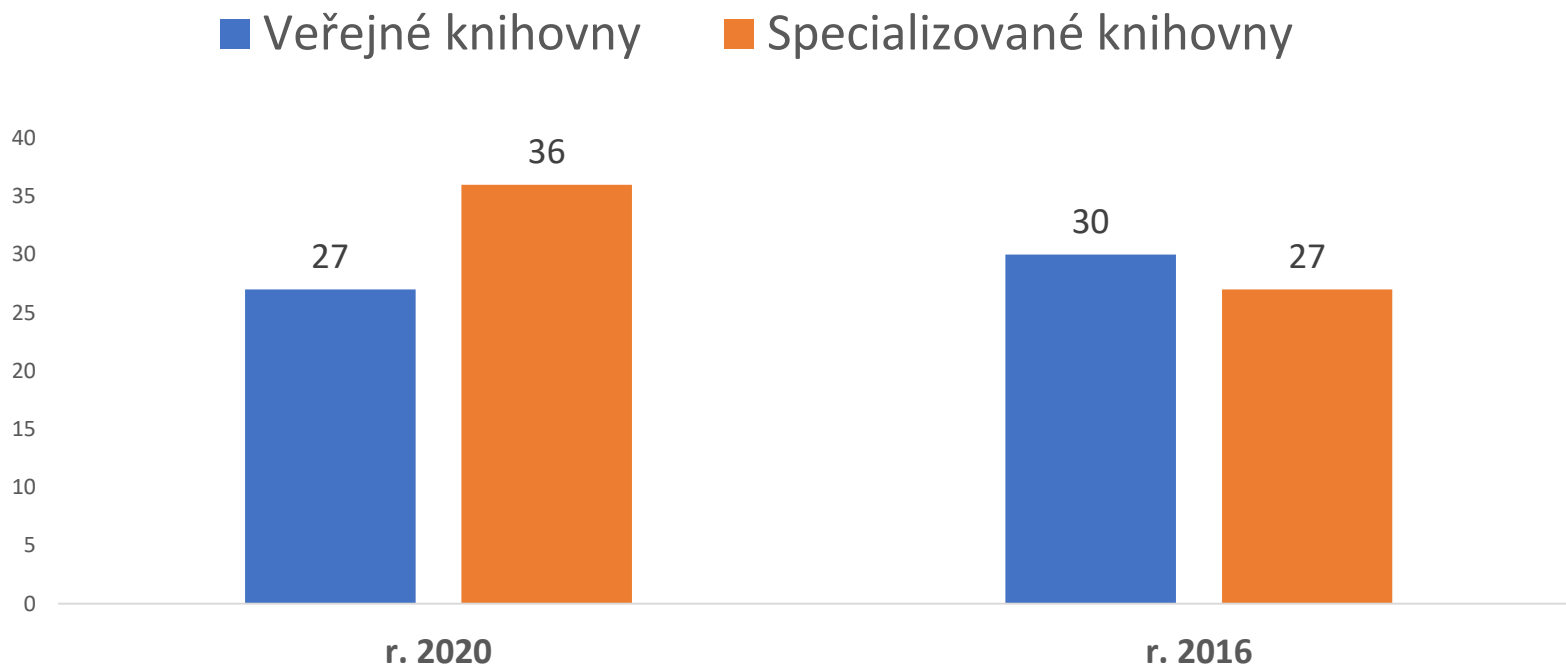

- Úroveň jazykových znalostí je vyšší ve specializovaných knihovnách

Celoživotní vzdělávání

Průměrný počet hodin vzdělávání knihovníků/rok

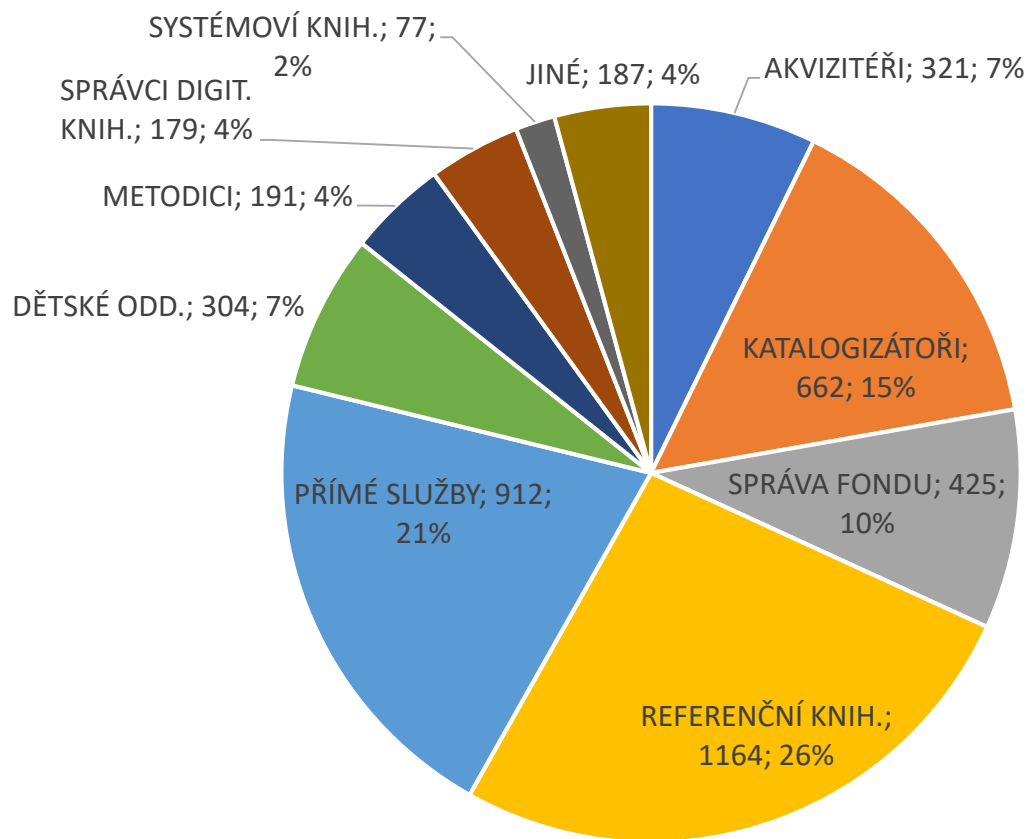

-
- Standard pro veřejné knihovny doporučuje 48 hodin vzdělávání za rok
 - Dosažený průměrný počet hodin vzdělávání se pohybuje kolem dvou třetin standardu
 - Oproti roku 2016 došlo k poklesu počtu hodin vzdělávání na pracovníka
 - **Zvýšit a zkvalitnit nabídku vzdělávání**
 - **Zvýšit motivace pracovníků knihoven a managementu účastnit se celoživotního vzdělávání**

Knihovnické pozice

Rozložení knihovnických pozic - všechny knihovny

- Podíl dílčích knihovnických pozic se od posledního průzkumu podstatně nezměnil
- Lze zaznamenat podstatné rozdíly mezi veřejnými a specializovanými knihovnami
- Veřejné knihovny – většina pracovníků působí ve službách
- Specializované knihovny – větší podíl pracovníků v oblasti zpracování IZ a IT

Podíl úvazků v dílčích knihovnických pozicích

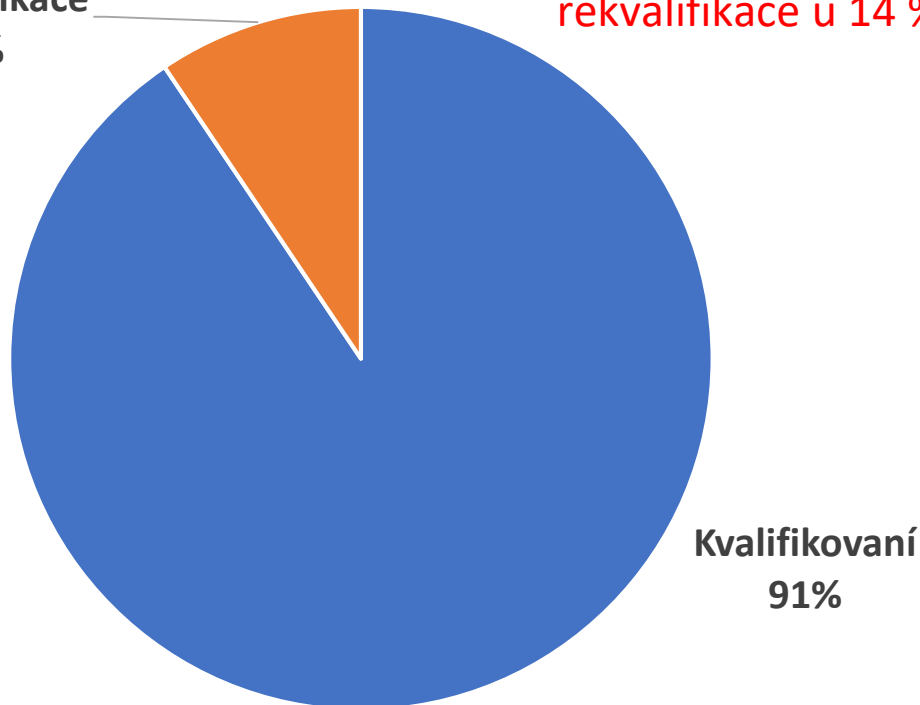
	Veřejné knihovny	Specializované	Celkem
AKVIZITÉŘI	7%	9%	7%
KATALOGIZÁTOŘI	12%	22%	15%
SPRÁVA FONDU	8%	14%	10%
REFERENČNÍ KNIH.	29%	20%	26%
PŘÍMÉ SLUŽBY	22%	16%	21%
DĚTSKÉ ODD.	10%	0%	7%
METODICI	6%	1%	4%
SPRÁVCI DIGIT. KNIH.	2%	8%	4%
SYSTÉMOVÍ KNIH.	1%	3%	2%
JINÉ	4%	6%	4%
Celkem	100%	100%	100%

-
- Podíl dílčích knihovnických pozic se od posledního průzkumu podstatně nezměnil
 - Lze zaznamenat podstatné rozdíly mezi veřejnými a specializovanými knihovnami
 - Veřejné knihovny – většina pracovníků působí ve službách
 - Specializované knihovny – větší podíl pracovníků v oblasti zpracování IZ a IT

Potřeba rekvalifikace

Potřeba
rekvalifikace
9%

V roce 2016 byla potřeba
rekvalifikace u 14 %

-
- Potřeba / zájem o rekvalifikaci se od posledního průzkumu snížil (9 %)
 - Největší zájem o rekvalifikaci je v oblasti služeb – referenční knihovnicích, přímé služby, dětské oddělení
 - **Dopady: nadále provozovat a rozšiřovat rekvalifikační kurzy**

TÉMATÁ DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ KNIHOVNÍKŮ

Knihovnická témata

Management

Informační technologie

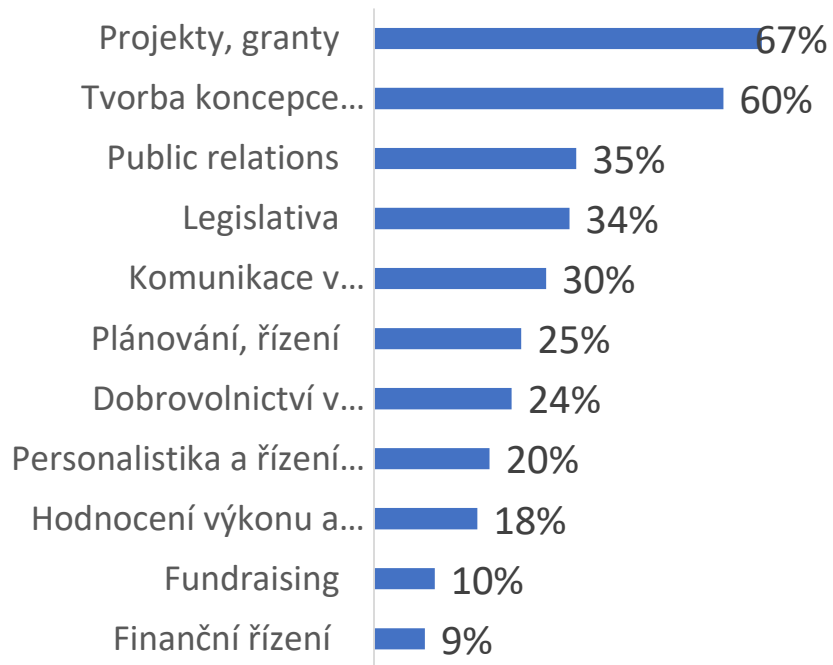
Knihovnická témata

VEŘEJNÉ	%	SPECIALIZOVANÉ	%
Podpora čtenářské gramotnosti a čtenářství	71%	Informační zdroje (volné a licencované EIZ, digitální knihovny, portál Knihovny.cz)	67%
Využití sociálních sítí ve službách knihoven	60%	Práce s databázemi – vyhledávání, rešerše	65%
Vzdělávací funkce knihoven	48%	Elektronické zdroje a služby	61%
Současná česká a zahraniční literatura, překlady zahraničních literatur	44%	Trendy ve vyhledávání informací	55%
Komunitní role knihoven (postavení knihovny v obci)	44%	Jmenná katalogizace včetně RDA, FRBR, MARC 21, autorit	45%
Informační vzdělávání (mediální gramotnost, čtenářská gramotnost)	42%	Katalogizace speciálních dokumentů včetně elektronických	40%
Jmenná katalogizace včetně RDA, FRBR, MARC 21, autorit	41%	Ochrana knihovního fondu	39%
Organizace knihovního fondu	40%	Organizace knihovního fondu	38%
Trendy ve vyhledávání informací	40%	Věcná katalogizace, Konspekt	32%
Komunikační dovednosti	40%	Meziknihovní služby a dodávání dokumentů	31%

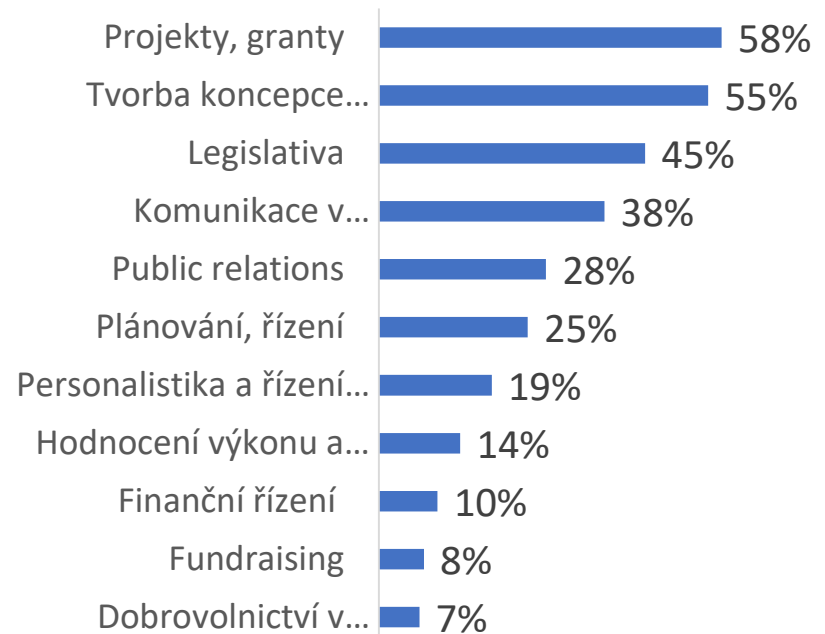
- Existují podstatné rozdíly v požadavcích na zaměření vzdělávacích aktivit mezi veřejnými a specializovanými knihovnami
- **Dopady: rozšířit a přizpůsobit nabídku vzdělávacích aktivit s ohledem na specializaci činnosti knihoven**

TÉMATA - MANAGEMENT KNIHOVEN

VEŘEJNÉ KNIHOVNY

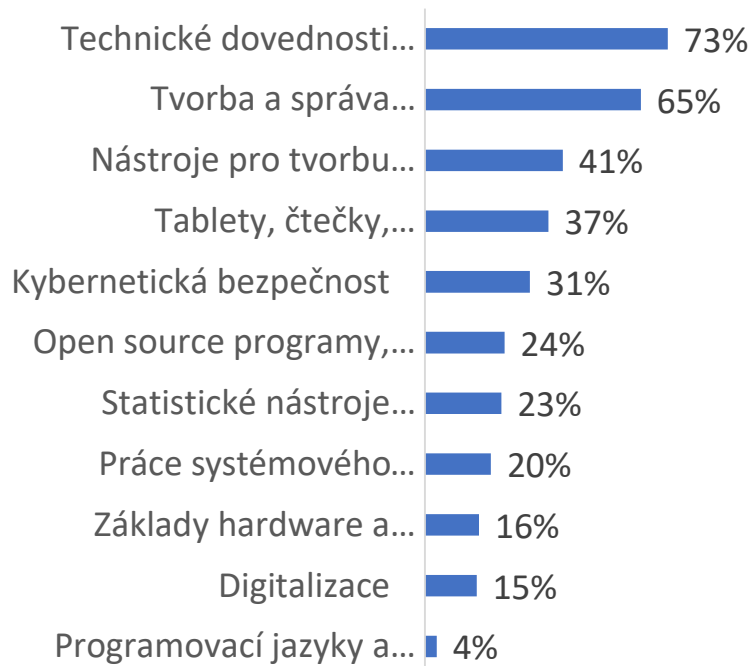
SPECIALIZOVANÉ KNIHOVNY

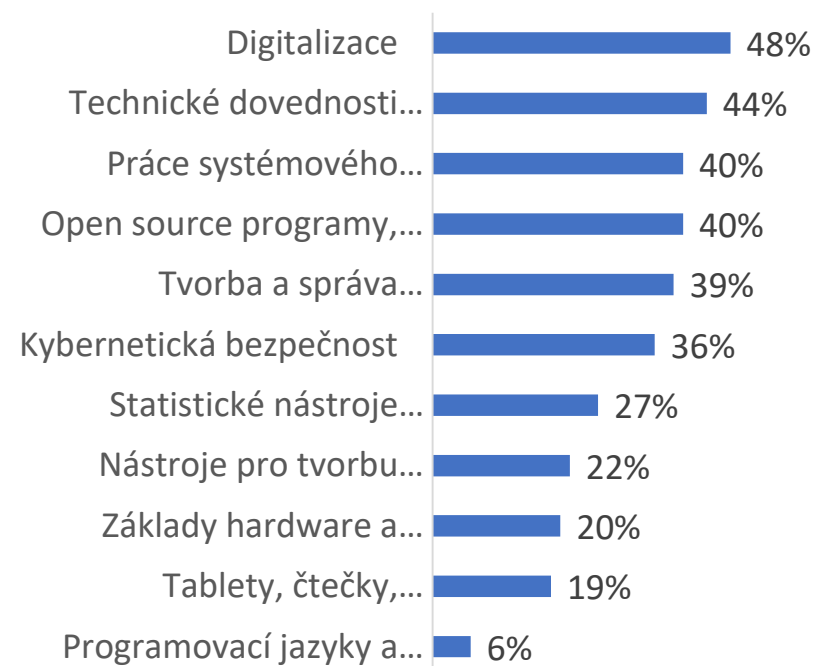
- V oblasti managementu panuje větší shoda pro budoucí zaměření vzdělávání knihovníků
- Rozdíly: Finanční řízení

TÉMATA – INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE

VEŘEJNÉ KNIHOVNY

SPECIALIZOVANÉ KNIHOVNY

- V oblasti informačních technologií panuje větší shoda pro budoucí zaměření vzdělávání knihovníků
- Rozdíly: Digitalizace, tablety, čtečky, práce systémového knihovníka
- **Dopady: rozšířit a přizpůsobit nabídku vzdělávacích aktivit s ohledem na specializaci činnosti knihoven**

Využití ICT ve vzdělávání knihovníků

HODNOCENÍ VÝHODY VYUŽÍVÁNÍ ICT VE VZDĚLÁVÁNÍ

■ Určitě ano ■ Spíše ano ■ Spíše ne ■ Určitě ne

Využití e-learningových kurzů může zlepšit dostupnost vzdělávání pro pracovníky knihoven

E-learningové kurzy jsou dobrým doplňkem klasické výuky

Videozáznamy vzdělávacích akcí mohou zlepšit dostupnost vzdělávání pro pracovníky knihoven

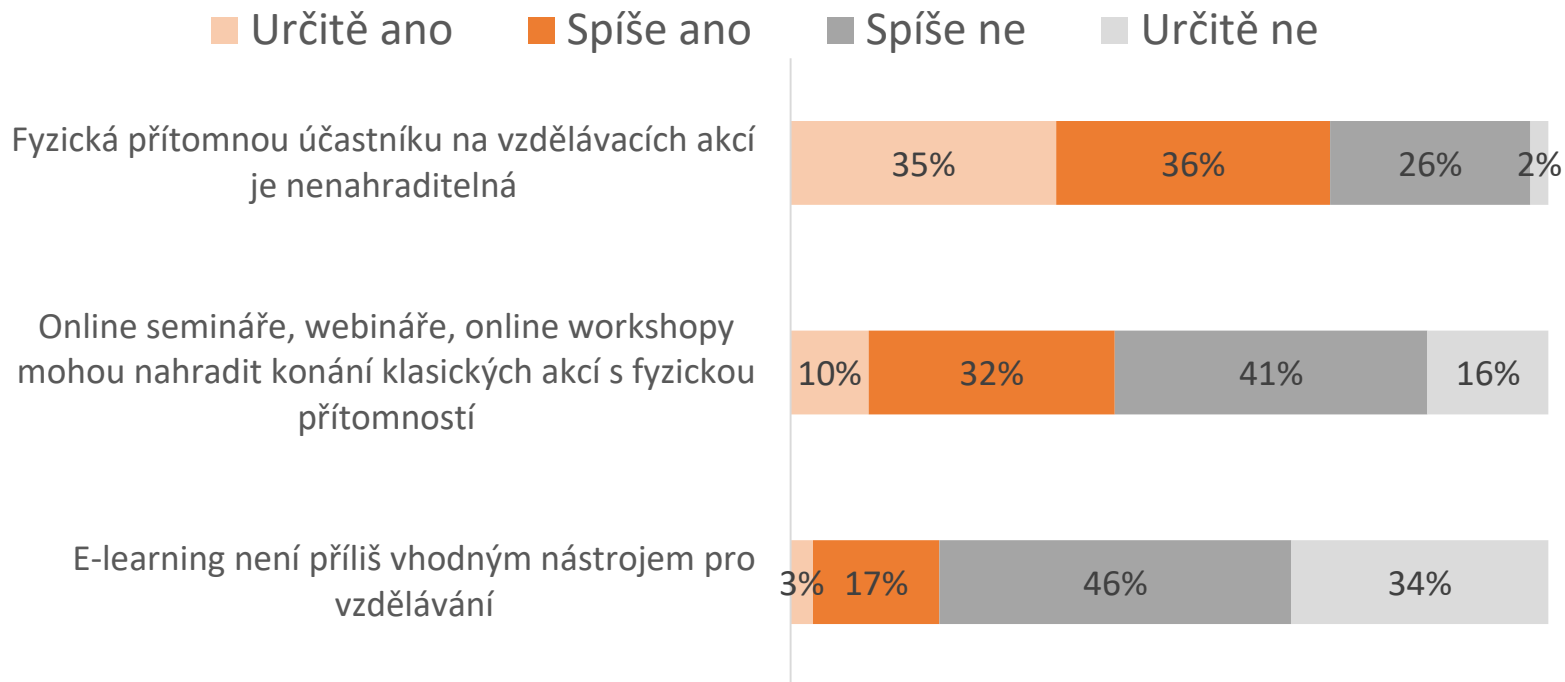

Využití e-learningových kurzů pro vzdělávání pracovníků by se mělo více rozšířit

- Panuje všeobecná shoda na využití a větším rozšíření informačních technologií při vzdělávání knihovníků
- **Dopady: rozšířit nabídku e-learningových kurzů, využívat při vzdělávání video, videozáznamy a online akce**

HODNOCENÍ VYUŽÍVÁNÍ ICT VE VZDĚLÁVÁNÍ

- Knihovny a jejich pracovníci výrazně preferují fyzickou přítomnost účastníků na vzdělávacích akcích (71 %)
- Online vzdělávací akce mohou částečně nahradit tradiční vzdělávání (42 %)
- E-learning je vnímán jako doplněk vzdělávacích aktivit
- **Dopady: nerezignovat na tradiční fyzická setkávání, hledat optimální rovnováhu**

Základní dokumenty instituce

Úroveň zpracování dokumentů pro personální práci

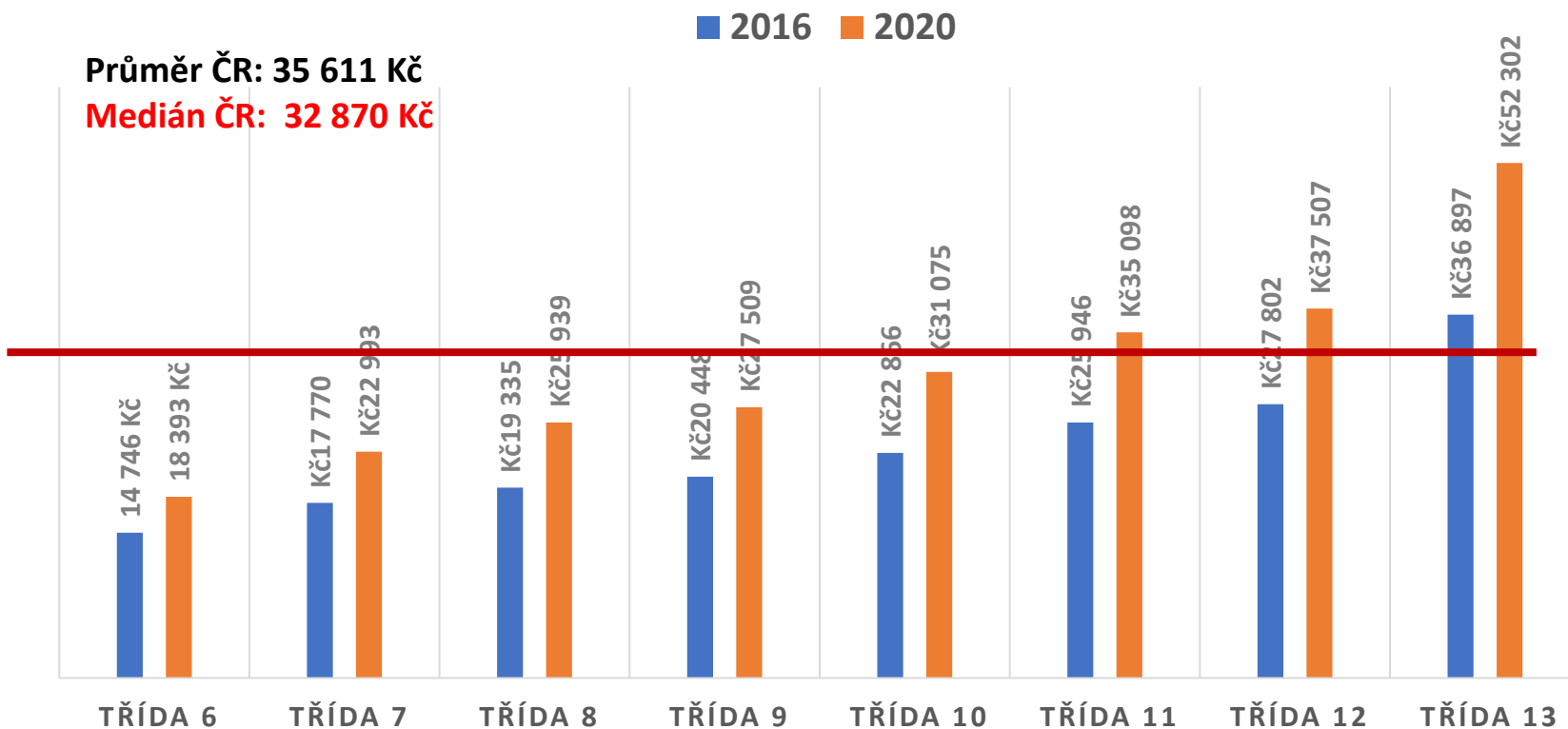

- Oprati šetření v roce 2016 se zlepšila úroveň zpracování dokumentů pro personální práci
- Na druhé straně je řada dokumentů nebo aktivit, které jsou v knihovnách jen omezeně využívány
- **Dopady: zvýšit aktivity v této oblasti, zpracování vzorů, vzdělávání**

PLATY KNIHOVNÍKŮ A OSTATNÍCH PRACOVNÍKŮ

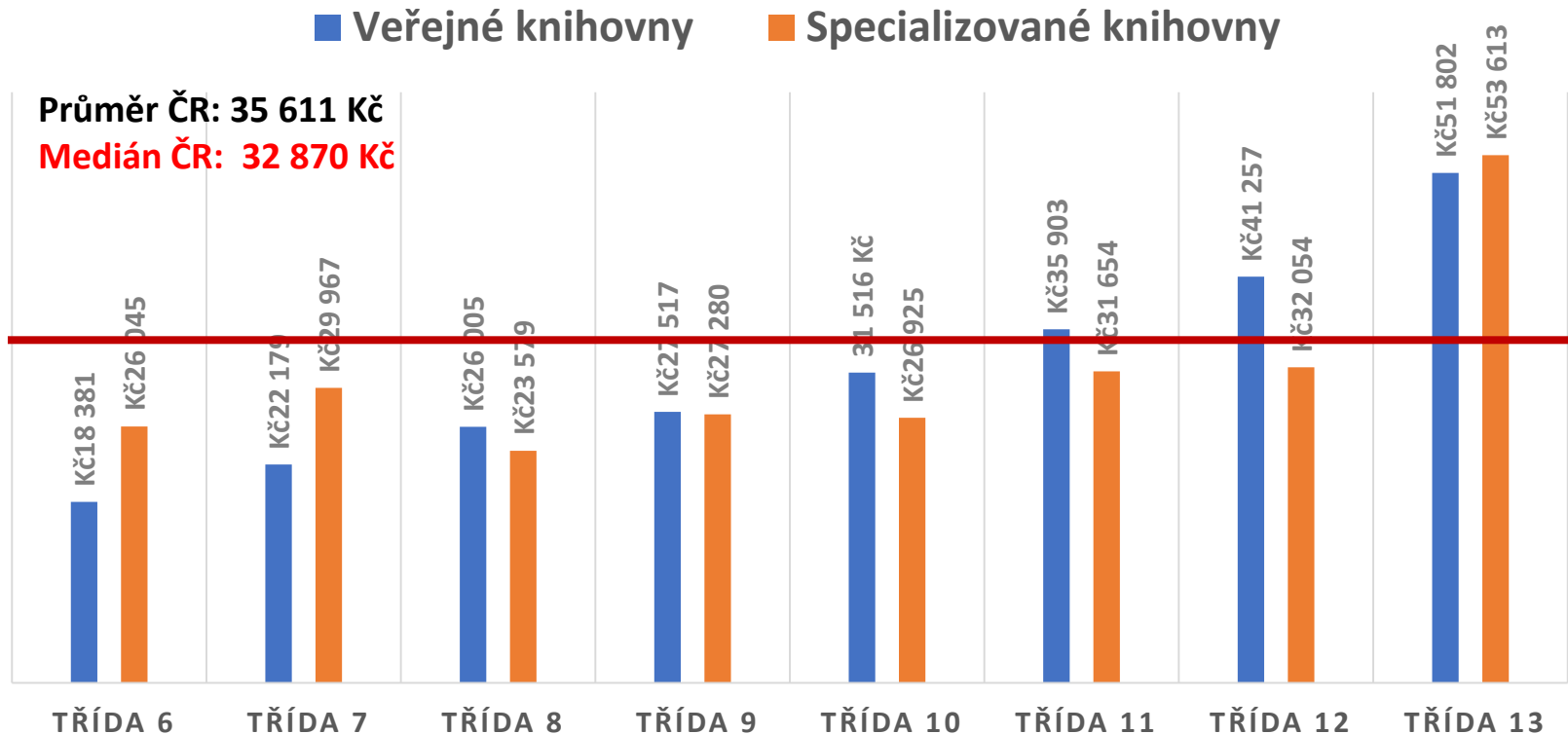

PRŮMĚRNÉ PLATY KNIHOVNÍKŮ - SROVNÁNÍ

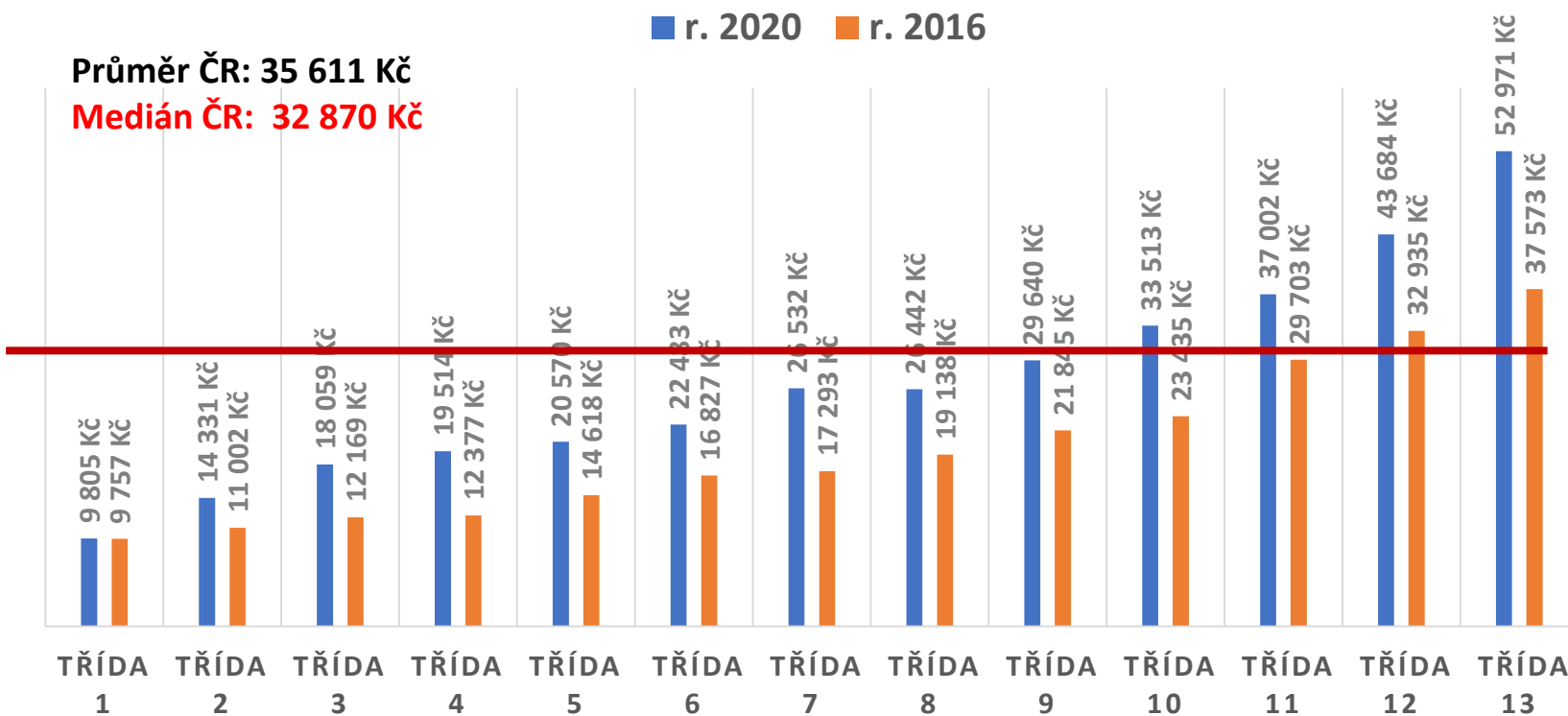
- V letech 2016 až 2020 došlo k nárůstu platů v rozmezí od 25 % do 40% v závislosti na platové třídě
- Většina pracovníků v třídách 6 až 9 nedosáhne na celorepublikový platový průměr ani na hodnotu mediánu.

PRŮMĚRNÉ PLATY KNIHOVNÍKŮ - SROVNÁNÍ

- Pracovníci v třídách 6 a 7 (středoškoláci) mají ve veřejných knihovnách v průměru nižší plat než ve specializovaných knihovnách
- Pracovníci ve třídách 10 až 12 mají ve veřejných knihovnách v průměru vyšší plat než ve specializovaných knihovnách

PRŮMĚRNÉ PLATY OSTATNÍ PRACOVNÍCI - SROVNÁNÍ

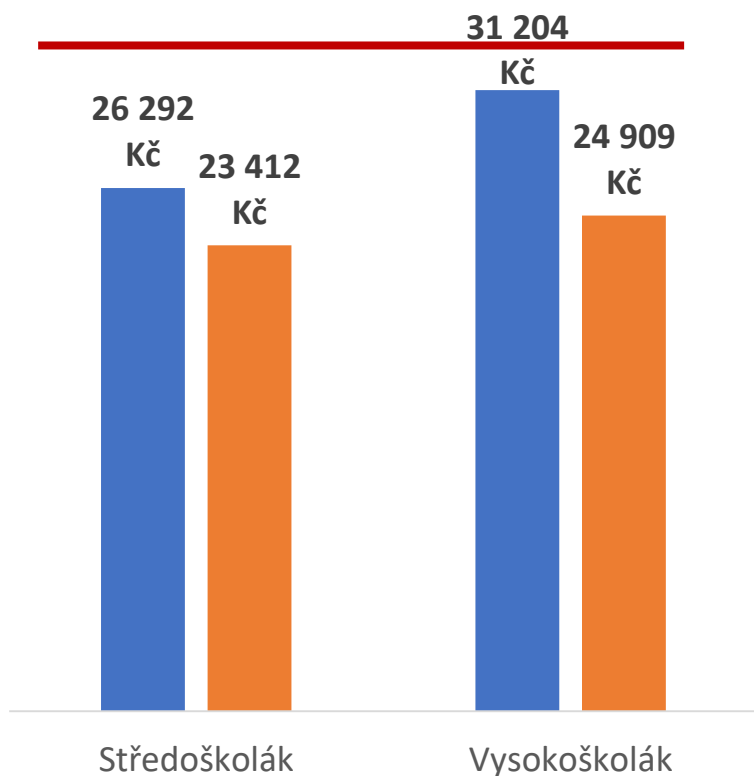

- U ostatních pracovníků došlo v letech 2016 až 2020 k růstu platů do 21 do 31 %

PLATY – KNIHOVNY VŠ a AV ČR

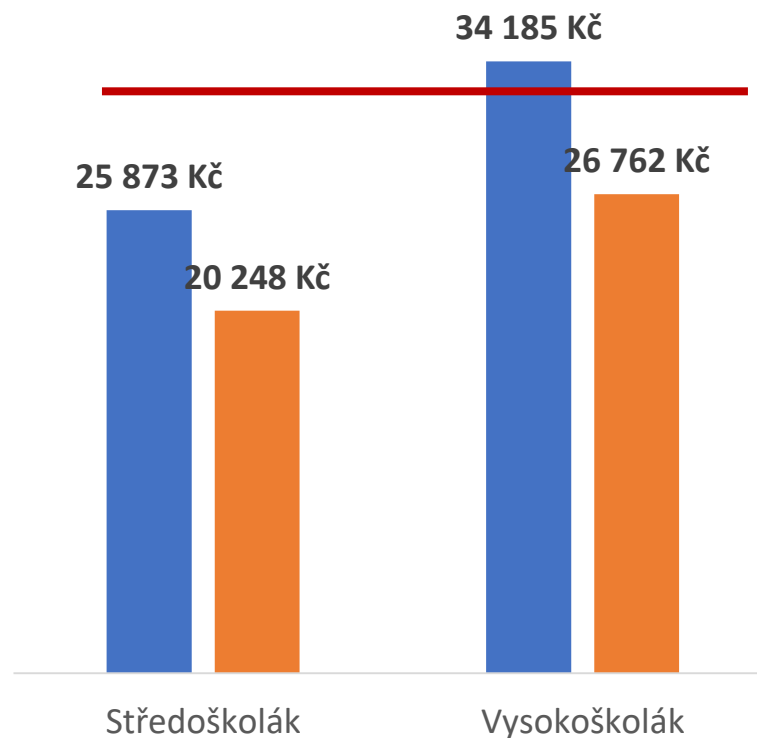
KNIHOVNÍCI

■ 2020 ■ 2016

OSTATNÍ PRACOVNÍCI

■ 2020 ■ 2016

Náměty pro novou koncepci CŽV

TRENDY

- Knihovnictví je ženská profese
- Zvyšuje se průměrný věk pracovníků, klesá podíl mladých, stoupá podíl starších
- Vysoká stabilita práce
- Polovina pracovníků nemá knihovnickou kvalifikaci
- Většinu managementu chybí kvalifikace v oblasti řízení
- Proměny jazykových znalostí
- Nízký počet hodin věnovaný vzdělávání
- Podpora nových pozic v knihovně: ICT, pedagogické znalosti, organizační a řídicí schopnosti, příprava projektů
- Zájem o využití ICT pro vzdělávání pracovníků
- Zlepšení personální práce, chybí standardní dokumenty
- Odměňování pracovníků knihoven

OPATŘENÍ

- **Vysoké požadavky na inovaci a celoživotní vzdělávání**
- **Vysoké požadavky na rekvalifikaci**
- **Rekvalifikace a zvyšování kvalifikace managementu knihoven**
- **Zvyšování jazykových znalostí**
- **Motivace a podpora pracovníků a managementu ke vzdělávání**
- **Hlavní oblasti vzdělávání: knihovna jako vzdělávací a komunitní centrum, služby založené na ICT, management**
- **Celoživotní vzdělávání ostatních pracovníků**
- **Využití ICT pro vzdělávání pracovníků knihoven**
- **Podpora zapracování dokumentů pro personální práci v knihovnách**
- **Tlak na zvyšování platů v knihovnách**

Průzkumy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven 1998 - 2021

Vladana Pillerová, Vít Richter

Regionální funkce knihoven 2021

Pardubice

21. 10. 2021